

Slovenski kmetovalec

V Celji, dné 5. januarja 1893. leta.

Dragi rojaki!

Slovenec! tvoja zemlja je zdrava,
Za pridne nje lega najprava.

Išče te sreča, um ti je dan,
Našel jo boš, če nisi zaspan.

Res lepe besede, ki so se porodile v rodoljubnem Valentin Vodnikovem srcu. Skoraj bode 100 let minulo, odkar je naš pesnik svoje rojake z njimi počastil in vendar so še dandanes ravno tako resnične, kakor so bile takrat. Lepa in krasna je zemlja slovenska. Pokrivajo jo mogočne z lesom obraščene gore in vinorodni grički, med njima pa se razprostirajo širna polja, večje in manjše doline, po katerih se vijó bistre reke in šumeči potoki. Zemlja je skoraj povsod, tako na visočinah, kakor po nižavah jako rodovitna in primeroma prav malo je pri nas pustega, neobraščenega sveta. Tudi obnebje je po Slovenskem vseskozi kaj milo in ugodno. Kdor ima umno glavo in pridne roke, tisti toraj prav lahko najde v zemlji domači svoj kos kruha, svojo srečo; kdor je razumen, skrben, delaven in varčen, tisti bode v svoji dragi domačiji imel vse, kar potrebuje, in ne bode mu treba križem sveta sreče iskat.

Vendar pa moramo priznati, da se vaša srca polné s tugo in žalostjo, ako se v sedajnih dneh oziramo po naši domovini. In kako bi se tudi ne? Vsaj vidimo povsod le veliko žalostnega, prav malo pa veselega. Opazimo namreč skoraj povsod, kako gine blagostanje med ljudstvom in kako se čudovito hitro širi med njim poguba, revščina in beda, ki tirata ljudstvo v obup. Mnogim našim nekedaj tako premožnim kmetijam, na katerih je eden in isti rod prebival po več sto let, je že zapel smrtni zvon, druge zopet ječé in zdihujejo pod neznosno težo dolgov in drugih bremen. Sè strahom opazujemo, kako se ljudje, ki so zgubili svoj stari stan in dom, brezposelno potikajo sem ter tja, in kako v celih trumah obračajo hrbet dragi svoji domačiji, podavši se v tuje, oddaljene in neznane kraje iskat kruha in sreče. To je res tužno in žalostno in v srcu vsakega pravega rodoljuba morajo te prikazni vzbuditi največjo skrb za dom in narod naš.

In če vprašamo lepe nesrečneže po uzrokih, ki jih tirajo v tujino, tako slišimo, da jim tukaj ni več mogoče živeti, da so toraj prisiljeni se izseliti, ter iti drugam s iskat zaslužka. Težka je sicer ločitev od starodavnega doma, od ljube domačije, znancev, sorodnikov in prijateljev, pa kaj hočemo, pravijo, prisiljeni smo to storiti, predno telesno popolnoma ne opešamo, dokler še gojimo upanje se drugod rešiti reve in bede, ki nas je tukaj zadela. In če sodimo pravično, je v teh britkih besedah žalibog mnogo resnice! Država potrebuje vedno več dohodkov, vsled česar rastejo tudi davki od leta do leta. Delavne moči se vsled raznih uzrokov vedno težje dobé in se morajo vsled tega tudi dražje plačevati. Poleg tega nas skoraj vsako leto zadevajo vremenske in druge grozne uime, ki uničujejo sad našega dela in truda, ter tirajo ljudstvo v strah in obup pred prihodnostjo. Pri vsem tem se je pa življenje močno podražilo. Več moramo izdati za obleko, več za vsakdanji živež in druge potrebe. Vse to je dognana in neovrgljiva resnica. Kaj pa iz tega sledi? Ali hočemo radi tega kar zapustiti ljubljene svoj dom, katerega so naši predniki branili z mečem v roki, za kojega so prelivali kri ter zanj žrtvovali življenje in imetje? Niti enega, niti drugega ne bomo storili. Udati se obupu ter domovini pokazati hrbet, bi nikakor ne bilo častno za nas, moledovati ter o hudih časih tožiti, zraven pa nedelavnosti in lenobi izgubljali čas in življenje, bilo bi pa naravnost sramotno. Treba bode toraj, da si pomagamo, kakor si vemo in znamo. Ako si pomagamo sami, potem nas tudi ljubi Bog zapustil ne bode. Oklenimo se toraj prav goreče svoje rodne zemlje, obdelujmo jo umno in marljivo, poleg tega pa bodimo trezni in varčni, ne trošimo po nepotrebnem krvavo zasluženih denarjev in kos kruha, ki nam je za življenje potreben, se bode gotovo našel. Ravnajmo vedno tako, da stopijo naši dohodki in stroški zopet v svoje pravo ravnotežje. To vse pa se bode le takrat zgodilo, kadar bode umna in prebrisana glava ukazovala pridnim in delavnim rokam. Mnogo, jako mnogo je pri nas še zemlje, od katere sicer plačujemo davke, ne

da bi od nje najmanjšega dobička imeli. Marsikatero kmetijsko podjetje bi bolj vspevalo in več dobička prineslo, ako bi si ljudje vedeli in znali bolj pomagati. Pa veliko, veliko jih je še pri nas, ki delajo in robotajo tja v-en dan, brez pravega razuma in prevdarka. Pri tem pa še mislijo in so deloma o tem tudi prepričani, da sami vse to najbolje vedó, in če jih kdo opozori na njihove napake, se mu vsaj tihoma posmehujejo, mu že takih opazk hudo ne zamerijo. Seveda vsemu temu niso toliko sami krivi, kakor pa pomankanje strokovne omike, strokovno kmetijskega znanja.

Kakor vsaka reč, tako tudi kmetijstvo silno napreduje. Kdor toraj hoče dandanes svoj stan postaviti na trdne in krepke noge ter ga tako ohraniti sebi in svojim, tisti pametnemu napredku nikakor ne sme zapirati svojih duri. Nikakor ne rečemo, da bi prav po otročje takoj hlastnili po vsaki novosti, to pa, kar se je po mnogoterih skušnjah in poskusih pokazalo, da je dobro in koristno, to moramo brez pomisleka sprejeti. „Ni prida, če se pretrdo starih navad držimo in mnogo dobrega zamudimo, ali celo sovražimo, da-si je ravno od starega boljše. Prav pa tudi ni, da bi vse staro zaničevali in le za novinami letali,“ uči se, pravi dragi naš Slomšek.

Kdor hoče dandanes dobro izhajati, tistemu se je treba mnogo učiti in pridno delati. Zato vidimo, da imajo malo da ne vsi stanovi strokovne svoje šole, v katerih se učé le tega, kar od njih zahteva prihodni poklic. In kmetijski stan, no, ta pa ostaja, vkljub temu, da je vsem drugim stanovom steber in podlaga, skoraj da ne brez vse strokovne omike. Sicer je res, da imajo drugi srečnejši narodi od nas Slovencev, nekoliko več višjih in nižjih kmetijskih šol, pa toliko jih tudi ni, da bi se v njih zamogel vsak dovolj izobraziti. Mi Slovenci pa o takih šolah skoraj da niti govoriti ne moremo. Deloma jih imamo le malo, deloma so te tudi tako uravnane, da nam prav nič ne koristijo. Naše ljudsko šolstvo, ki bi bilo v prvi vrsti poklicano, se kolikor mogoče ozirati tudi na prihodni poklic velike večine svojih učencev, še tudi ni tako uravnano, da bi zamogli od njega izdatnega pričakovati. Le redke so šole, ki imajo dobro urejene šolske vrte, še redkejše druge, na katerih bi bili vstanovljeni prepotrebni nadeljevalni kmetijski tečaji. Žalibog, da tudi naše ljudstvo v vseh teh toliko koristi obetajočih napravah nima dovolj pojma, ter se torej za nje tudi vse premalo zanima, kakor se tudi drugi merodajni činitelji za celo stvar, dasi

je ona neizmerne važnosti, nočejo ravno posebno ogreti.

Pri teh ne ravno veselih razmerah nam toraj drugega ne preostane, nego da si sami potom dobrih knjig in časopisov iščemo potrebnega strokovnega znanja, ter si tako isto pomnožujemo in dopolnujemo. Kakor skušnja uči, tudi to mnogo koristi in marsikaterega so že dobre knjige in časopisi privedli na drugo, boljše pot. Na Českem je skoraj ni najti hiše, in bodi si, da je še tako borna koča, v kateri bi se ne čital vsaj jeden strokovni časopis in gotovo je to poleg dobro urejenega in zeló razvitega šolstva največ pripomoglo, da se je češki narod tako v strokovni, kakor splošni omiki tako visoko popel.

Strokovnih knjig pa dandanes tudi nam Slovincem ne manjka več, vsaj nam jih je vrla družba sv. Mohora podala že lepo število in nadjamo se, da nas bode tudi v prihodnje prav izdatno z njimi zalagala. Isto tako se nam vsako leto ponuja tudi dovolj dobrih časopisov. Tudi „Domovina“, ki se je, odkar izhaja, vsem tako močno prikupila, se sedaj že tretje leto oglašá, ter prosi gostoljubnega sprejetja. Ne pride pa več sama, kakor prejšnja leta, temveč poiskala si je krepkega in čvrstega spremljevalca. Počenši z novim letom bode nam „Domovina“ prinašala v vsaki drugi številki posebno kmetijsko prilogo, kateri smo dali ime „Slovenski kmetovalec“. „Slovenski kmetovalec“ ljubi dom in narod svoj, obema pomagati do večje in stanovitnejše sreče, to si bode neprestano prizadeval in se v tem oziru ne straši ne dela ni truda in tudi ne raznovrstnih drugih težav.

Med dragimi svojimi čitatelji širiti kmetijsko-strokovno omiko, jim podajati dobre svete in nauke, jim bistrirati um ter v njih vzbujati ljubezen, do svoje domačije in stanú, to bode njegova prva in najsvetejša dolžnost. Svoje prijatelje bode vodil po potu umnega kmetijstva ter jih bode neprestano vspodbujal in učil, kako in kedaj je treba opravljati raznovrstna kmetijska opravila, da bode več sadú in tudi več dobička. Hodil bode z njimi na polje ogledavat si senožete, setve in hmeljišča; peljal jih bode v gozd, vrt, sadovnik in vinograd, hlev, klet in druge shrambe; pogovarjal se bode z njimi sedaj pri ulnjaku, sedaj zopet v drevesnici ali trsnici. Na raznovrstna, odkoderkoli mu došla vprašanja, bode kolikor mu bo mogoče vselej rad odgovarjal. Tudi v šolske vrte bode kaj rad zahajal, pogledat in vspodbujat nežno mladino, to zagotovilo, ta up. boljše bodočnosti, da se skrbno pripravlja in vežba za

prihodni svoj poklic. Tudi o letini in cenah raznih kmetijskih pridelkov bode poročal. Sploh bode o vsem, kar spada v stroko kmetijstva, prinašal dovolj poduka za vse ukaželjne kmetovalce. Pa tudi tistim stanovom, ki se ne ukvarjajo ravno s kmetijstvom, ki pa pri njem iščejo dostikrat razvedrila in kratkočasje, bode „Kmetovalec“ dobro došel. Če bode mogoče, prinašal bode tudi poučno-zabavne spise, vzete iz kmetskega življenja. Umrlih, posebno izglednih gospodarjev pa se bode hvaležno spominjal ter jih stavil drugim v izgled. Čisto posebna skrb pa mu bode, prinašati vse v domači, priprosti in lahko umevni besedi, tako, da ga bode brez vse težave razumel vsak, ki le čitati zna.

Da bode pa „Slovenski kmetovalec“ svoje prijatelje in čitatelje tudi vedno le z dobrim in zanesljivim blagom zalagati zamogel, zato bodo skrbeli njegovi sodelovalci, ki so se mu radovoljno pridružili z obljubo, da ga bode vsak po svojih močeh podpiral. Dozdaj so nam svojo blago pomoč obljubili ti-le gg.: Belé Ivan, potovalni učitelj v Mariboru; Cilenšek Martin, c. kr. gim. profesor v Ptuj; Jerman J. posestnik in dež. poslanec v Rajhenburgu; Jelovšek Martin, živinozdravnik v Braslovčah; Koprivnik Ivan, c. kr. profesor in vrtnar v Mariboru; Miklavc Peter, posestnik in pisatelj v Arlici na Pohorji; Petriček Anton, učitelj v Žaveci; Zeliska Franc, c. kr. gozdar v Mozirji; Jurij Žmavc, župnik v Remšniku; Freuensfeld Jožef, učitelj v Ljutomeru

Ker so vsi ti vsak v svoji stroki znani veščaki, zato je poročta dovolj, da bode imel „Kmetovalec“ vedno dosti koristnega in zanimivega gradiva na razpolago.

Nadjamo se pa, da le-ti ne ostanejo osamtjeni, temveč, da se jim jih bode sčasoma pridružilo še več. Vsi ki kaj koristnega iz svoje ali iz skušnje drugih vedo in znajo, se najuljudneje prosijo, da to poročajo „Kmetovalcu“, ki bode potem zopet druge s to novostjo razveselil. Tako se bode zopet mnogo naših oratarjev navdihnilo z novim pogumom in utrdil se bode zopet tisti stan, ki je reditelj vseh drugih, ki je najkrepkejša in najgotovejša podlaga državi in javnemu redu, tisti stan pravim, ki je in ostane jedro našega naroda. Bolj pa, ko si bode naš narod opomogel v gmotnem oziru, tem večja bode tudi njegova moč in sila, s katero bode branil narodne svoje pravice in svetinje. Zato pa prav iskreno želimo, da si na tem polji brez razločka stanú in političnega mnjenja prav po bratovski sežemo v roke ter se složno in jedino lotimo resnega dela.

Pospešujmo z druženiimi močmi blagor in srečo domovine in bodimo uverjeni, da poštenemu delu tudi Bog svojega blagoslova odtegnil ne bode.

Ako se še drugod razburjeni valovi strankarstva tako silovito in neusmiljeno zaganjajo sem in tja po domovini, vznemirjajo duhove ter povsod razdvajajo in cepijo moči, nam v neizmerno kvar, našim nasprotnikom na korist, radost in veselje, tukaj vsaj, kjer gre za vsakdanji košček kruha, brez katerega nobeden, in bodi si kdorkoli, biti ne more, tukaj na čisto nepristranskem torišču bodimo vsi skupaj enega duha in ene misli. Z druženiimi močmi pospešujmo blaginjo in srečo domovine in bodimo uverjeni, da poštenemu in rodoljubnemu delu tudi Bog svojega blagoslova odrekel ne bode. Fr. Praprotnik.

Kakšno bodi gnojišče.

Nekako neroden je sicer predmet, ki smo si ga izbrali za danes, toda od njega je odvisno umno kmetijstvo sploh in zato mu gre odlično mesto. Gnoj je tista žila v gospodarstvu, po kateri se pretaka imovitost in zadovoljnost ne samo pojedinega človeka, temveč cele občine, cele dežele, da, cele velike države. Zgodovina nam vé povedati o dobrotah in o blagostanju onih ljudstev, ki so razne sicer malenkostne odpadke znala uporabljati takó, da je cvetlo in napredovalo njih kmetijstvo in jih povzdignilo na najvišjo stopinjo tedanjega časa, na drugi strani nam pa predočuje kraje, kjer so se prebivalci polénili in se hitrim korakom bližali uboštvu in revščini. Pa zakaj to? Zato, ker podeljenih jim darov niso hoteli obračati sebi v prid, med tem ko so njihovi sosedje vrlo napredovali in naposled onemogle reveže spravili pod svojo oblast. Življenje je boj! Kdor ne napreduje, ta gre rakovo pot in se končno zgrudi pod tujčevo peto. Zapomnimo si to in zapišimo si te besede z zlatimi črkami v najsvetejši kotec našega bistva, da jih rja ne sne in da jih podedujejo za nami še pozni rodovi.

Toda, dragi bralec, čemu bi govorila o preteklih dneh, lahko mi namreč odvrneš, da je nekdam lahko bilo res takó, a zdaj gospodari drug rod, zdaj je vse drugače. Res da gospodari drug rod, res da se peha od jutranje zore do pozne noči, ali pa tudi uporablja vse svoje moči tako, kakor zahteva sedanji čas? Ti molčiš, a jaz ti povem, da še marsičesa nismo dovoljno zadeli in da se nam je treba še mnogo mnogo učiti. — Toda stopi bliže in oglej si to-le, kar navadno

imenuješ gnojišče! Stokrat in stokrat si že videl to jamo, napolnjeno z neko rujavkasto tekočino, o kateri praviš, da je gnojnica in o onem-le razbrskanem kupu jako dvomljive vrednosti, da je gnoj. Kedar se ploha vlije, izpirajo težki curki še tisto drobnjav, ki jo hrani v sebi, razširjajo jo po dvorišču in odnesó po jarku Bog ve kam. Tebi pa ostane ponajveč neka umazana slama, listje itd., in kedar solnce pripeka, razprostira se daleč na okoli surad, ki ti je lahko v pogubo. Kedar je treba navoziti na njivo gnoja, nisi sicer v zadregi zaradi njega, a rastline vendar nič veselo ne poganjajo in vidi se jim, da pogrešajo nekaj najvažnejšega.

S tem te nisem hotel žaliti, ampak samo pokazati, da niti s tako važno stvarjo ne ravnamo takó, kakor ji gre. To mora drugače biti in veliko skrb je treba obračati na posameznosti, ki so z gnojiščem v tesni zvezi. Zato pazno poslušaj, ne bode ti žal.

Gnojišču izberi prostor ondi, kjer ne pišejo vetrovi in kamor tudi ne sega solnčnih žarkov prehuda moč, torej na severni strani hleva, da se ti gnoj na površju prehitro ne osuši. Ako ne moreš drugače, napravi mu streho od desek ali pa zasadi okoli njega naglo rastočega drevja, kterege ne puščaš preveč na viš. V ta namen ti izvrstno služi črna topol (jagned*), ki sploh ljubi vlažne prostore. Sadno drevje ni za to in tudi ne uspeva. Kap s strehe ne sme biti po gnojišču in tudi nobena druga voda ne sme do njega. Ako že ni po naravi nekoliko vzvišeno nad ostalo zemljo, izkoplji okoli njega plitve jarke (grabne) po katerih se odceja vsa zračna padavina. Gnojišče bodi kadunjasto izgobljeno in sicer k večjemu za pol metra ali celo nekoliko obokano in imej dno, ki ne spušča gnojnice v zemljo. Da to dosežeš, nasuj po vsem prostoru enakomerno in precej na debelo dobre ilovice (ila) in jo prav močno zbij. Na to se pritrudi kameniti tlak od drobnega podolgastega kamenja, kakoršno imajo na pr. po mestnih ulicah in cestah. To je neobhodno potrebno zavoljo tega, da je vsa naprava trdnjša in da ne polzi človeku, kedar ima opraviti na gnojišču. Rob mora biti nekoliko vzvišen. Dno se polagoma znižuj na jedno stran, kjer je mesto za greznico**, ki bodi zidana s cementom in s pokrovom dobro zaprta. Greznica je zelo imeniten del gnojišča in brez nje ne moreš na-

*) Nekateri priporočajo tudi orehe. Op. ured.

**) To je jama, v kateri se zbira gnojnica. Ured.

praviti dobrega gnoja. V to greznico prihaja po pokritih jarkih gnojnica iz hleva in se potem uporablja pri narejanju gnoja. Prav dobro storiš, ako potegneš na notranji strani vzvišenega roba okoli gnojišča jarek za gnojnico, ki se polagoma izceja izpod kupa. Tu namreč ne sme zastajati gnojnica, ker bi zadrževala razkroj (razpad) spodnjih njegovih delov. Kdaj in kako je treba polivati gnoj z gnojnico, o tem prihodnjic.

Pravilno gnojišče bodi torej narejeno, kakor je bilo povedano, njegova velikost pa se ravnaj po raznih okolnostih. Tu ti je v poštev jemati število domače živine, množino krme in stelje, visokost gnojnega kupa in čas, kako dolgo namreč ima ostati gnoj na mestu. Jedno živinče (govedo, konj) napravi na dan približno 375 kilogramov svežega gnoja. Ako naj ostane 100 dnji na gnojišču, treba shraniti 3750 kilogramov. Jeden kubični meter dobrega gnoja tehta 600 kilogramov in ako naj bode kup 1,5 metra visok, potrebuješ za živinče 4 štirijske metre dna na gnojišču. V greznici pa računi na rep 0,3 — 0,5, kubičnih metrov prostora. M. Cilenšek.

Razne stvari.

(Zmrzlo sadje) položi v mrzlo vodo, katera izvleče zmrzlinó. Tako sadje še nekaj časa traja. Gledati je pa vendar treba, da se hitro porabi, ker je vendar nevarnost, da začne gniti. Vrtnar.

(Gipsana vina) so človeškemu zdravju zelo škodljiva. To je dokazano. — Laška vina so dvakrat in trikrat gipsana nad ono mero, katera se že kot škodljiva razglašá. Na vsak hekto pride namreč 3 do 4 kile gipsa, kar je naravnost strup za onega, ki pije tako vino. — Zato naj se vsakdo ogiblje laških vin. Če tudi plača naša domača vina po par goldinarjev draže, ne bodi nikomur žal za to, kajti zdravje je vendar večje vrednosti nego malovredno laško vino!

(Sluznat mošt.) Ako mošt postane gost in sluznat ali če se celo vleče, takrat se lahko popolnoma pokvari, zato treba hitro kaj ukreniti. Zdravila za tak mošt so šiške, ki se dobé v prodajalnicah in katerih se za vsak hl 25 g v moko zdrobi in potem vinu primeša. Namesto šišek je dober tudi tanin, katerega se dene na vsak hl 8 g. Vrtnar.

Rokopise za „Slovenskega kmetovalca“ prosimo pošiljati naravnost gosp. Franc Praprotniku, nadučitelju v Mozirji.